

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2021/22:SfU16

Utlänningar i Sverige utan tillstånd

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om åtgärder mot skuggsamhället och tillkännager detta för regeringen. Enligt utskottet bör regeringen återkomma med förslag i enlighet med vad utskottet anger i fråga om

- effektivare informationsutbyte mellan myndigheter
- utökad informationsplikt för myndigheter och kommuner
- DNA-analys som huvudregel vid viss anhöriginvandring
- anmälningsplikt för asylsökande
- boendeskyldighet och elektronisk övervakning
- förlängd preskriptionstid för avvisnings- och utvisningsbeslut
- fler återtagandeavtal och överenskommelser med ursprungsländer.

Utskottet föreslår även att riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om ekonomiskt stöd till utlänningar som vistas i Sverige utan tillstånd. Enligt utskottet bör det genom lagstiftning införas ett förbud mot att kommuner ger ekonomiskt stöd till utlänningar som vistas i Sverige utan tillstånd.

Utskottet föreslår vidare att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden med hänvisning till att de får anses tillgodosedda eller i huvudsak tillgodosedda genom tillkännagivandena.

I betänkandet finns tre reservationer (S, SD, V, MP) och sex särskilda yttranden (S, V, MP, L). I en av reservationerna (S, V, MP) föreslås att riksdagen inte ska göra något tillkännagivande till regeringen om ekonomiskt stöd till utlänningar som vistas i Sverige utan tillstånd. I en annan av reservationerna (V, MP) föreslås att riksdagen inte ska göra något tillkännagivande till regeringen om åtgärder mot skuggsamhället.

Behandlade förslag

Utskottet lägger på eget initiativ fram förslagen till tillkännagivanden om dels åtgärder mot skuggsamhället, dels ekonomiskt stöd till utlänningar som vistas i Sverige utan tillstånd.

Cirka 30 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2021/22.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	6
Utskottets överväganden	7
Utlänningar i Sverige utan tillstånd	7
Reservationer	16
1. Åtgärder mot skuggsamhället, punkt 1 (V, MP)	16
2. Ekonomiskt stöd till utlänningar som vistas i Sverige utan tillstånd, punkt 2 (S, V, MP)	16
3. Utlänningar i Sverige utan tillstånd, punkt 3 (SD)	16
Särskilda yttranden	18
1. Åtgärder mot skuggsamhället, punkt 1 (S)	18
2. Åtgärder mot skuggsamhället, punkt 1 (V)	18
3. Åtgärder mot skuggsamhället, punkt 1 (MP)	19
4. Ekonomiskt stöd till utlänningar som vistas i Sverige utan tillstånd, punkt 2 (S, MP)	20
5. Ekonomiskt stöd till utlänningar som vistas i Sverige utan tillstånd, punkt 2 (V)	21
6. Ekonomiskt stöd till utlänningar som vistas i Sverige utan tillstånd, punkt 2 (L)	21
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	22
Motioner från allmänna motionstiden 2021/22	22
<i>Bilaga 2</i>	
Socialutskottets yttrande 2021/22:SoU3y	25

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Åtgärder mot skuggsamhället

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om åtgärder mot skuggsamhället och tillkännager detta för regeringen.

Reservation 1 (V, MP)

2. Ekonomiskt stöd till utlänningar som vistas i Sverige utan tillstånd

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om ekonomiskt stöd till utlänningar som vistas i Sverige utan tillstånd, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Reservation 2 (S, V, MP)

3. Utlänningar i Sverige utan tillstånd

Riksdagen avslår motionerna

2021/22:313 av Markus Wiechel m.fl. (SD) yrkande 1,

2021/22:588 av Josefin Malmqvist (M) yrkandena 1 och 2,

2021/22:1003 av Robert Stenkvist (SD),

2021/22:1485 av Boriana Åberg (M),

2021/22:2527 av Adam Martinen m.fl. (SD) yrkande 17,

2021/22:2548 av Jonas Andersson i Skellefteå m.fl. (SD) yrkande 18,

2021/22:2549 av Jonas Andersson i Skellefteå m.fl. (SD) yrkande 31,

2021/22:2552 av Jonas Andersson i Skellefteå m.fl. (SD) yrkandena 1, 14, 17 och 33,

2021/22:3564 av Lars Beckman (M) yrkande 1,

2021/22:3840 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) yrkandena 22 och 34,

2021/22:3842 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) yrkandena 6, 7, 12, 17, 26 och 32.2,

2021/22:3884 av Robert Halef (KD) yrkande 2 och

2021/22:4214 av Hans Eklind m.fl. (KD) yrkandena 38, 39 och 43.

Reservation 3 (SD)

Stockholm den 17 mars 2022

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Maria Malmer Stenergard

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Maria Malmer Stenergard (M), Carina Ohlsson (S), Mattias Karlsson i Luleå (M), Teresa Carvalho (S), Martina Johansson (C), Katarina Brännström (M), Julia Kronlid (SD), Hans Eklind (KD), Björn Petersson (S), Bengt Eliasson (L), Jonas Andersson i Skellefteå (SD), Rasmus Ling (MP), Arin Karapet (M), Mattias Vepsä (S), Jennie Åfeldt (SD), Tony Haddou (V) och Roza Güclü Hedin (S).

Redogörelse för ärendet

Inom utskottet har det väckts en fråga om att utskottet, med stöd av sin initiativrätt enligt 9 kap. 16 § riksdagsordningen, ska ta initiativ till två tillkännagivanden till regeringen om dels åtgärder mot det s.k. skuggsamhället, dels ekonomiskt stöd till utlänningar som vistas i Sverige utan tillstånd.

I betänkandet behandlar utskottet även ett trettiotal motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2021/22 om motsvarande frågor. Förslagen i motionerna finns i bilaga 1.

Statsrådet Anders Ygeman informerade i frågorna vid utskottets sammanträde den 15 februari 2022.

Socialförsäkringsutskottet beslutade den 17 februari 2022 att ge socialutskottet tillfälle att yttra sig över förslaget som gäller ekonomiskt stöd till utlänningar som vistas i Sverige utan tillstånd. Socialutskottets yttrande finns i bilaga 2.

Utskottets överväganden

Utlänningar i Sverige utan tillstånd

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen gör två tillkännagivanden till regeringen om dels åtgärder mot skuggsamhället, dels ekonomiskt stöd till utlänningar som vistas i Sverige utan tillstånd. Riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden med hänvisning till att de får anses tillgodosedda eller i huvudsak tillgodosedda genom tillkännagivandena.

Jämför reservation 1 (V, MP), 2 (S, V, MP) och 3 (SD) samt särskilt yttrande 1 (S), 2 (V), 3 (MP), 4 (S, MP), 5 (V) och 6 (L).

Gällande ordning

Sekretess mellan myndigheter och informationsplikt

En myndighet ska inom sitt verksamhetsområde samverka med andra myndigheter (8 § förvaltningslagen [2007:900]). För förvaltningsmyndigheter under regeringen gäller även att dessa ska verka för att genom samarbete med myndigheter och andra ta till vara de fördelar som kan vinnas för enskilda samt för staten som helhet (6 § andra stycket myndighetsförordningen [2007:515]).

Med sekretess avses ett förbud att röja en uppgift, vare sig det sker muntligen, genom att en allmän handling lämnas ut eller på något annat sätt (3 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen [2009:400], förkortad OSL). I offentlighets- och sekretesslagen regleras också sekretess mellan myndigheter. En uppgift för vilken sekretess gäller får inte röjas för andra myndigheter, om inte annat anges i offentlighets- och sekretesslagen eller i lag eller förordning som denna lag hänvisar till (8 kap. 1 § OSL). Sekretessen kan dock brytas, bl.a. med stöd av 10 kap. 2 § OSL, om det är nödvändigt för att den utlämnande myndigheten ska kunna fullgöra sin verksamhet och enligt den s.k. general-klausulen i 10 kap. 27 § OSL om det är uppenbart att intresset av att uppgifterna lämnas ut har företräde framför det intresse som sekretessen ska skydda. Sekretess hindrar inte heller att en uppgift lämnas till en annan myndighet om en uppgiftsskyldighet följer av lag eller förordning (10 kap. 28 § OSL).

För att en myndighet ska kunna lämna ut eller ta emot personuppgifter från en annan myndighet krävs även att gällande dataskyddsreglering ger stöd för att uppgifterna får behandlas.

Migrationsverket har rätt att ta del av uppgifter hos andra myndigheter i vissa fall, antingen på begäran eller genom direktåtkomst. Migrationsverket kan t.ex. ta del av vissa uppgifter i Skatteverkets beskattningsdatabas genom

direktåtkomst och på begäran få del av uppgifter ur Försäkringskassans socialförsäkringsdatabas.

DNA-analys vid anhöriginvandring

Migrationsverket och utlandsmyndigheterna har en utredningsplikt som innebär att ett ärende ska bli utrett i den omfattning som dess beskaffenhet kräver (23 § förvaltningslagen).

I ärenden om uppehållstillstånd på grund av familjeanknytning ska Migrationsverket ge sökanden och anknytningspersonen tillfälle att få en DNA-analys utförd när det gäller det biologiska släktskap som åberopas, om övrig utredning inte är tillräcklig (13 kap. 15 § utlänningslagen [2005:716], förkortad UtL).

Enligt artikel 16.4 i familjeåterföreningsdirektivet (2003/86/EG) får medlemsstaterna utföra särskilda kontroller när det finns välgrundade misstankar om vilseledande eller skenäktenskap. I Europeiska kommissionens meddelande COM(2014) 210 anges att medlemsstaterna har en viss frihet att bedöma när det är lämpligt och nödvändigt att kontrollera familjebanden genom intervjuer eller andra undersökningar, däribland DNA-provtagning.

Förvar och komplement till förvar

En utlänning som har fyllt 18 år får tas i förvar under de förutsättningar som anges i 10 kap. 1 § UtL. Ett barn får under vissa förutsättningar tas i förvar (10 kap. 2 § UtL).

En utlänning som har fyllt 18 år får enligt 10 kap. 6 § UtL i stället för att tas i förvar ställas under uppsikt. Även ett barn får under vissa förutsättningar ställas under uppsikt (10 kap. 7 § UtL). Uppsikt innebär att utlänningen är skyldig att på vissa tider anmäla sig hos Polismyndigheten eller hos Migrationsverket. I ett beslut om uppsikt ska det anges på vilken ort anmälningsskyldigheten ska fullgöras. Utlänningen får också åläggas att lämna ifrån sig sitt pass eller annan legitimationshandling (10 kap. 8 § UtL).

Polismyndigheten och Säkerhetspolisen får vid verkställighet av beslut om avvisning eller utvisning omhänderta en utlänning om det är nödvändigt för att förbereda eller genomföra verkställigheten (9 kap. 12 § UtL).

Ekonomiskt stöd till utlänningar som vistas i Sverige utan tillstånd

Lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl., förkortad LMA, innehåller bestämmelser om bistånd till bl.a. utlänningar som har ansökt om uppehållstillstånd i Sverige som flykting eller som annan skyddsbehövande (1 § första stycket LMA). Av 11 § följer att rätten till bistånd som regel upphör när uppehållstillstånd ges eller när utlänningen lämnar landet. Den som håller sig undan så att ett beslut om avvisning eller utvisning inte kan verkställas har inte rätt till bistånd (12 § LMA). Den som omfattas av lagen om mottagande av asylsökande m.fl. har inte heller rätt till bistånd enligt 4 kap. 1 §

socialtjänstlagen (2001:453) för förmåner av motsvarande karaktär (1 § andra stycket LMA).

Av Högsta förvaltningsdomstolens avgörande HFD 2013 ref. 83 framgår att den omständigheten att en person håller sig undan och därför inte har rätt till bistånd enligt lagen om mottagande av asylsökande m.fl. inte innebär att personen i fråga upphör att omfattas av lagens personkrets.

I avgörandet HFD 2017 ref. 33 anförde domstolen att den som omfattas av lagen om mottagande av asylsökande m.fl. enligt 1 § andra stycket LMA inte har rätt till försörjningsstöd enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen, vilket innebär att bistånd då inte heller kan lämnas i form av nödbistånd med stöd av 4 kap. 3 § socialtjänstlagen, eftersom den paragrafen förutsätter att försörjningsstöd enligt 4 kap. 1 § samma lag alls kan komma i fråga. Kommunen har emellertid enligt 2 kap. 1 § socialtjänstlagen det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver och kan enligt 4 kap. 2 § socialtjänstlagen ge bistånd även i andra fall än de som omfattas av 4 kap. 1 § nämnda lag. Av överklagandebestämmelserna i 16 kap. 3 § socialtjänstlagen följer emellertid att dessa paragrafer inte ger enskilda en sådan rätt till bistånd som kan prövas i domstol.

Av avgörandet HFD 2018 ref. 39 följer att rätten till bistånd enligt socialtjänstlagen för en utlänning som inte har uppehållstillstånd eller uppehållsrätt i Sverige men som genomgår rättspsykiatrisk vård här inte kan begränsas till akuta nödsituationer.

Preskriptionstid för avvísings- och utvisningsbeslut

Enligt 12 kap. 22 § UtL upphör ett beslut om avvísning eller utvisning som inte har meddelats av allmän domstol att gälla fyra år efter att beslutet vann laga kraft. Om beslutet har förenats med ett förbud mot att återvända till Sverige med längre giltighetstid upphör beslutet om avvísning eller utvisning att gälla först när tiden för återreseförbudet går ut.

Motionerna

Sekretess mellan myndigheter och informationsplikt

I kommittémotion 2021/22:3840 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) yrkande 22 begärs en översyn av utlänningslagens och utlänningsförordningens regler om uppgifts- och underrättelseskyldighet. Myndigheternas underrättelseskyldighet behöver omfatta många fler situationer. Information bör t.ex. lämnas till Migrationsverket i fall då en person visar upp en pass- eller identitetshandling för att säkerställa att det inte rör sig om uppgifter som verket saknar och som indikerar att en person aldrig borde ha fått skyddsstatusförklaring och beviljats uppehållstillstånd. Vidare bör Migrationsverkets uppgiftsskyldighet i förhållande till Försäkringskassan utvidgas för att minska riskerna för felaktiga utbetalningar. För att få bukt med sekretess- och dataskyddslagstiftningens hämmande inverkan på effektiv

informationsöverföring bör regeringen även göra en större översyn av nämnda lagstiftning med utgångspunkten att det ska införas en ny huvudregel som innebär att berörda myndigheter ska kunna dela relevant information. I yrkande 34 föreslår motionärerna en översyn av informationsöverföring och en informationsplikt i förhållande till Migrationsverket i vissa fall. Det bör ses över vilka rutiner och regeländringar som behövs för att Migrationsverket ska få information exempelvis i fall då det framkommer uppgifter som indikerar att en person har upphört att vara flykting respektive alternativt skyddsbehövande eller aldrig borde ha fått skyddsstatusförklaring och beviljats uppehållstillstånd.

I kommittémotion 2021/22:3842 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) anför motionärerna att Migrationsverkets och Polismyndighetens pågående arbete med att ta fram en ny övergripande överenskommelse om direktåtkomst ska fortsätta och intensifieras (yrkande 6). Mot bakgrund av osäkerheten när det gäller hur lång tid det kommer att ta att tillsätta utredningen om en mer effektiv och sammanhållen återvändandeprocess bör förslagen om skilda ärendehanteringssystem och en överenskommelse om direktåtkomst som presenteras i Migrationsverkets och Polismyndighetens slutredovisning av uppdrag om effektiviserat informationsöverförande genomföras snarast (rapport 2021-05-24, dnr 1.1.2-2020-32543). Motionärerna framhåller vidare att det ska göras en bred översyn av sekretess- och dataskyddslagstiftningen där utgångspunkten bör vara att det ska införas en ny huvudregel som innebär att berörda myndigheter ska kunna dela relevant information (yrkande 7). Motionärerna anför att införandet av en bestämmelse om att sekretessbelägga datum för verkställighet bör övervägas samt att kommuners och myndigheters informationsplikt i förhållande till Migrationsverket och Polismyndigheten ska vara en del av ett särskilt uppdrag att främja ett fungerande återvändande.

I kommittémotion 2021/22:2552 av Jonas Andersson i Skellefteå m.fl. (SD) yrkande 1 framhålls vikten av att det tas ett samlat grepp mot skuggsamhället. Bland de nödvändiga åtgärder som behöver vidtas nämner motionärerna att offentliga tjänstemän ska meddela Polismyndigheten när en illegal migrant påträffas. I yrkande 33 anges att kommunikationen mellan myndigheter i ärenden om utlänningskontroll och återkallelse av tillstånd måste förbättras. Sekretessbestämmelser ska inte längre hindra kommunikationen mellan myndigheterna. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med förslag om hur rådande sekretessbarriärer i exempelvis utlänningsdatalagen kan utmönstras så att tjänstemän på olika myndigheter i högre grad ska få tillgång till relevant och nödvändig information, i synnerhet när det gäller kontroll av utlänningsansökan i Sverige.

DNA-analys som huvudregel vid viss anhöriginvandring

Enligt kommittémotion 2021/22:2548 av Jonas Andersson i Skellefteå m.fl. (SD) yrkande 18 bör det införas ett krav på DNA-test för att styrka släktskap. Många länder saknar fortfarande fungerande folkbokföringssystem, vilket får

till följd att det går att lura Migrationsverket att det finns ett släktskap mellan en anknypningsperson i Sverige och en utlänning. Den möjlighet att kräva DNA-test för att styrka släktskap som finns i dag bör bli ett krav och tillämpas i samtliga fall där ett test inte framstår som uppenbart obehövligt.

Anmälningsplikt för asylsökande, boendeskyldighet och elektronisk övervakning

I kommittémotion 2021/22:3842 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) yrkande 32 i denna del anför motionärerna att anmälningsplikt (boendeskyldighet) vid Migrationsverkets boenden bör införas. Anmälningsplikt innebär restriktioner av den enskildes möjligheter att röra sig fritt, t.ex. genom att han eller hon behöver anmäla sig flera gånger om dagen eller måste vara på boendet mellan vissa klockslag.

Enligt kommittémotion 2021/22:2549 av Jonas Andersson i Skellefteå m.fl. (SD) yrkande 31 ska asylsökande hållas under uppsikt genom olika former av anmälningsplikt. Under de senaste åren har ett ökande antal utlänningar i olika stadier av asylprocessen gått under jorden och blivit en del av ett växande skuggsamhälle. Fram till det att motionärernas förslag om transitcenter har genomförts fullt ut ska asylsökande utan undantag hållas under uppsikt under asylprocessen. Asylsökande som placerats i Migrationsverkets boenden bör kunna anmäla sig direkt i boendet eller på Migrationsverkets kontor. För att underlätta för asylsökande som väljer eget boende bör dessa erbjudas elektronisk fotboja, armband eller motsvarande automatiserat system som ett frivilligt alternativ. Konsekvensen av brott mot anmälningsplikt eller villkor för elektroniskt system ska vara böter, och i förekommande fall förvar.

I motion 2021/22:313 av Markus Wiechel m.fl. (SD) yrkande 1 föreslås att brottsdömda personer med utvisningsbeslut ska bära fotboja.

I kommittémotion 2021/22:4214 av Hans Eklind m.fl. (KD) yrkande 38 begär motionärerna ett tillkännagivande om att införa möjlighet till boendeskyldighet i samband med avvisnings- eller utvisningsbeslut. Om det efter att tiden för frivillig avresa löpt ut bedöms att ett avvisnings- eller utvisningsbeslut kommer att verkställas inom en relativt snar framtid ska ett beslut om boendeskyldighet kunna fattas.

Ekonomiskt stöd till utlänningar som vistas i Sverige utan tillstånd

I kommittémotion 2021/22:3842 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) yrkande 17 anför att kommunerna inte ska ha rätt att ge ekonomiskt bistånd till personer som saknar rätt att vistas i landet. Av rättsfallet HFD 2017 ref. 33 framgår att den som håller sig gömd i syfte att undandra sig verkställighet av ett avvisningsbeslut inte har rätt till försörjningsstöd enligt socialtjänstlagen. Regelverk och praxis tycks dock tillämpas på olika sätt i kommunerna. Det behöver därför genom lagstiftning införas ett förbud mot att kommuner ger ekonomiskt stöd till personer som undanhåller sig verkställighet av ett avvisnings- eller utvisningsbeslut. Liknande tillkännagivanden begärs i

motionerna 2021/22:588 av Josefin Malmqvist (M) yrkandena 1 och 2, 2021/22:1003 av Robert Stenkvisst (SD), 2021/22:1485 av Boriana Åberg (M) och 2021/22:3564 av Lars Beckman (M) yrkande 1.

Förlängd preskriptionstid för avvisnings- och utvisningsbeslut

Enligt kommittémotion 2021/22:3842 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) yrkande 12 ska preskriptionstiden för avslagsbeslut i asylärenden förlängas från fyra till tio år. För att inskräpa betydelsen av att den som har ett gällande avvisnings- eller utvisningsbeslut ska lämna landet bör möjligheten att få en ny asylansökan prövad både i Sverige och på EU-nivå begränsas.

I kommittémotion 2021/22:2552 av Jonas Andersson i Skellefteå m.fl. (SD) yrkande 14 anges att preskriptionstiden för utvisningsbeslut ska avskaffas. Mot bakgrund av att det fortfarande är ett stort antal personer som blir kvar i Sverige under längre perioder och att verkställigheten av utvisningsbeslut försvåras av att många håller sig undan myndigheterna bör preskriptionstiden för utvisningsbeslut avskaffas.

I kommittémotion 2021/22:4214 av Hans Eklind m.fl. (KD) yrkande 43 anförs att en förlängning av preskriptionstiden för att kunna söka asyl en andra gång bör utredas. För en asylsökande som avviker och sedan håller sig gömd under fyra år uppstår en chans att ansöka om asyl på nytt när utvisningsbeslutet preskriberats. Motionärerna är därför positiva till att utreda förlängd preskriptionstid om det ökar återvändandet.

Återtagandavtal och överenskommelser med ursprungsländer

I kommittémotion 2021/22:3842 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) yrkande 26 anför motionärerna att fler överenskommelser och återtagandavtal med ursprungsländer ska ingås. Återtagandavtal bör ingås bilateralt, tillsammans med våra nordiska grannländer och genom EU-samarbetet. Det är avgörande att de följs upp och kommer till praktisk användning.

Jonas Andersson i Skellefteå m.fl. (SD) anser i kommittémotion 2021/22:2552 yrkande 17 att krafttag krävs för att få till stånd återtagandavtal med främmande stater. Det måste betraktas som helt oacceptabelt att främmande stater vägrar ta ansvar för sina egna medborgare. Sverige bör sätta press genom olika instrument för att andra stater ska ta sitt ansvar, oavsett om det gäller utlännningar som utvisats från Sverige på grund av brott eller som en följd av ett avslagsbeslut från Migrationsverket. Om länderna vägrar ta emot sina egna medborgare bör de inte heller kunna få finansiellt eller annat stöd av vare sig Sverige eller EU. Även andra former av diplomatiska påtryckningar och sanktioner bör kunna nyttjas, i den mån det behövs i den enskilda situationen. Ett liknande tillkännagivande begärs i kommittémotion 2021/22:2527 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 17.

Enligt kommittémotion 2021/22:4214 av Hans Eklind m.fl. (KD) yrkande 39 bör Sverige på egen hand och tillsammans med EU verka för fler

återtagandeavtal med viktiga mottagarländer. Även i motion 2021/22:3884 av Robert Halef (KD) yrkande 2 föreslås att fler återtagandeavtal tecknas.

Socialutskottets yttrande

Socialutskottet har yttrat sig över förslaget till initiativ i den del som gäller ekonomiskt stöd till utlänningar som vistas i Sverige utan tillstånd. I yttrandet anför socialutskottet bl.a. följande:

Ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen är det yttersta skydds nätet i det sociala trygghetssystemet och fyller en mycket viktig funktion i ett välfärdssamhälle. Det kan emellertid inte accepteras att personer som vistas olovligen i landet uppbär sådant bistånd. Den som vistas olovligen i landet ska enligt utskottets uppfattning inte ha rätt till ekonomiskt bistånd. Detta bör framgå av lag.

Socialutskottet anser därför att socialförsäkringsutskottet bör ta ett initiativ i enlighet med det anförda och föreslå ett tillkännagivande till regeringen.

Socialutskottet överlämnar med detta yttrande sex motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2021/22. Det gäller motionerna 2021/22:588 (M) yrkandena 1 och 2, 2021/22:1485 (M), 2021/22:3564 (M) yrkande 1, 2021/22:3842 (M) yrkande 17 och 2021/22:1003 (SD). Med hänvisning till vad som anförts anser socialutskottet att motionsyrkandena får anses tillgodosedda och socialförsäkringsutskottet bör således avstyrka yrkandena.

Utskottets ställningstagande

Redan 2010 uppskattades att antalet som vistades i Sverige utan tillstånd uppgick till mellan 10 000 och 50 000 personer. I proposition 2020/21:159 (s. 10) anges att antalet sedan dess sannolikt har ökat väsentligt. Skuggsamhället drabbar inte minst de personer som lever i landet utan tillstånd eftersom de löper en extra stor risk att utnyttjas och utsättas för våld och andra övergrepp. Att vidta åtgärder för att motverka skuggsamhället är också en fråga om att värna Sveriges befolkning och landets säkerhet. Sverige har fått bevittna alltför många fall av vålds- och terrorhandlingar utförda av personer som saknar rätt att vistas här. Det ska inte gå att leva i Sverige utan tillstånd.

Mot bakgrund av vad som nu anförts anser utskottet att en rad åtgärder måste genomföras snarast. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag enligt nedan.

När det gäller sekretess mellan myndigheter har bl.a. Migrationsverket och Polismyndigheten i olika sammanhang påtalat att sekretess- och dataskyddslagstiftningen har en hämmande inverkan på effektiv informationsöverföring. Det är hög tid att gå från utredningar till konkreta förslag. Utgångspunkten bör vara att det ska införas en ny huvudregel som innebär att berörda myndigheter kan dela relevant information.

Kommuner och myndigheter ska vara skyldiga att informera Migrationsverket och Polismyndigheten när de kommer i kontakt med personer som vistas i Sverige utan tillstånd. Det innebär att myndigheter som en person kan

komma i kontakt med får ett ansvar för att säkerställa personens lagliga rätt att vistas i Sverige. Genom informationsplikten försvåras möjligheterna att leva i landet utan tillstånd. I de fall där det finns en rätt till utbildning eller hälso- och sjukvård ska informationsplikten inte gälla. Frågan om undantag från informationsplikten i övrigt bör utredas. Utskottets utgångspunkt är att informationsplikten inte ska omfatta situationer när en person vänder sig till en myndighet eller kommun i syfte att komma i åtnjutande av en rättighet som personen i fråga eller hans eller hennes barn skulle kunna vara berättigad till enligt gällande rätt.

I ärenden om uppehållstillstånd på grund av familjeanknytning finns i vissa fall en möjlighet att få en DNA-analys utförd av det biologiska släktskap som åberopas i ansökan. Enligt utskottets mening ska utförande av DNA-analys i stället vara huvudregel i dessa ärenden. Den omständigheten att det förekommer att barn utnyttjas eller far illa på olika sätt efter att ha tagits hit av personer som inte är deras föräldrar utgör i sig skäl för åtgärden.

Utskottet anser att en asylsökande ska vara skyldig att vara tillgänglig för Migrationsverket och att det bör införas en anmälningsplikt för asylsökande. En person som avviker utan att lämna kontaktuppgifter ska automatiskt förlora rätten till boende och bidrag. På detta sätt används myndighetens begränsade resurser till de som samarbetar med myndigheterna.

När det gäller frågan om förvarstagning anser utskottet att fler kompletterande åtgärder behövs. Det bör införas en boendeskyldighet som innebär restriktioner för den enskilde att röra sig fritt. Den enskilde kan bl.a. behöva anmäla sig flera gånger om dagen eller vara på boendet mellan vissa klockslag. Liknande regler finns i Belgien, Finland och Tyskland för att bl.a. kunna ha uppsikt över barnfamiljer med en avvikanderisk. Utskottet anser vidare att elektronisk övervakning, t.ex. med fotboja, ska kunna användas för personer som har ett lagakraftvunnet avvisnings- eller utvisningsbeslut. Det kan noteras att det i statsbudgeten för 2022 har anslagits medel för detta ändamål (prop. 2021/22:1 utg.omr. 8, bet. 2021/22:SfU4, rskr. 2021/22:117).

Enligt gällande regler preskriberas avvisnings- och utvisningsbeslut efter fyra år. En betydligt längre preskriptionstid skulle göra det mindre attraktivt för de som har fått ett utvisningsbeslut att hålla sig kvar i landet i avvaktan på en ny möjlighet att söka asyl. Preskriptionstiden bör därför förlängas.

En del länder återtar inte sina medborgare annat än på frivillig grund. Samarbetet med det mottagande landet kan underlättas om det finns ett s.k. återtagandeaftal eller en mindre formell överenskommelse om återtagande. Utskottet konstaterar att Polismyndighetens förutsättningar att lyckas i många fall är beroende av ursprungslandets inställning till att ta emot sina medborgare, snarare än faktorer som myndigheten har kontroll över. Vissa mottagarländerns bristande samarbetsförmåga och krav på att återvändandet ska ske frivilligt försvårar genomförandet av verkställighet med tvång. Det ligger därför ett stort ansvar på regeringen att finna lösningar och ingå avtal om återtagande med ursprungsländer.

Med stöd av sin initiativrätt enligt 9 kap. 16 § riksdagsordningen föreslår utskottet följaktligen att riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om åtgärder mot skuggsamhället och tillkännager detta för regeringen.

I ett flertal motioner begärs tillkännagivanden som går i samma riktning som utskottets förslag enligt ovan och som således får anses i huvudsak tillgodosedda. Utskottet avstyrker därmed motionerna 2021/22:313 (SD) yrkande 1, 2021/22:2527 (SD) yrkande 17, 2021/22:2548 (SD) yrkande 18, 2021/22:2549 (SD) yrkande 31, 2021/22:2552 (SD) yrkandena 1, 14, 17 och 33, 2021/22:3840 (M) yrkandena 22 och 34, 2021/22:3842 (M) yrkandena 6, 7, 12, 26 och 32.2, 2021/22:3884 (KD) yrkande 2 och 2021/22:4214 (KD) yrkandena 38, 39 och 43.

I fråga om bistånd till utlänningar som saknar rätt att vistas i Sverige har Högsta förvaltningsdomstolen slagit fast att den som omfattas av personkretsen enligt lagen om mottagande av asylsökande m.fl. och olovligen vistas i landet inte har rätt till försörjningsstöd eller s.k. nödbistånd enligt socialtjänstlagen (HFD 2017 ref. 33). Det förekommer emellertid att kommuner ger ekonomiskt stöd till personer som vistas i landet utan tillstånd, t.ex. personer som undanhåller sig verkställighet av ett avvisnings- eller utvisningsbeslut. Utskottet delar socialutskottets bedömning att den som vistas olovligen i landet inte ska ha rätt till ekonomiskt bistånd. Det bör därför genom lagstiftning införas ett förbud mot att kommuner ger ekonomiskt stöd i dessa situationer. Med stöd av sin initiativrätt föreslår utskottet således att riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om ekonomiskt stöd till utlänningar som vistas i Sverige utan tillstånd och tillkännager detta för regeringen.

Motionerna 2021/22:588 (M) yrkandena 1 och 2, 2021/22:1485 (M), 2021/22:3564 (M) yrkande 1, 2021/22:3842 (M) yrkande 17 och 2021/22:1003 (SD) får i enlighet med vad socialutskottet har anfört i sitt yttrande anses tillgodosedda och avstyrks därmed.

Reservationer

1. Åtgärder mot skuggsamhället, punkt 1 (V, MP)

av Rasmus Ling (MP) och Tony Haddou (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår utskottets förslag.

Ställningstagande

Riksdagen bör inte göra det aktuella tillkännagivandet om åtgärder mot skuggsamhället. Skälen för detta utvecklas i särskilt yttrande 2 och 3.

2. Ekonomiskt stöd till utlänningar som vistas i Sverige utan tillstånd, punkt 2 (S, V, MP)

av Carina Ohlsson (S), Teresa Carvalho (S), Björn Petersson (S), Rasmus Ling (MP), Mattias Vepsä (S), Tony Haddou (V) och Roza Güclü Hedin (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår utskottets förslag.

Ställningstagande

Riksdagen bör inte göra det aktuella tillkännagivandet om ekonomiskt stöd till utlänningar som vistas i Sverige utan tillstånd. Skälen för detta utvecklas i särskilt yttrande 4 och 5.

3. Utlänningar i Sverige utan tillstånd, punkt 3 (SD)

av Julia Kronlid (SD), Jonas Andersson i Skellefteå (SD) och Jennie Åfeldt (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2021/22:2549 av Jonas Andersson i Skellefteå m.fl. (SD) yrkande 31 och
2021/22:2552 av Jonas Andersson i Skellefteå m.fl. (SD) yrkandena 14 och 17
samt

avslår motionerna

2021/22:313 av Markus Wiechel m.fl. (SD) yrkande 1,
2021/22:588 av Josefin Malmqvist (M) yrkandena 1 och 2,
2021/22:1003 av Robert Stenkvist (SD),
2021/22:1485 av Boriana Åberg (M),
2021/22:2527 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 17,
2021/22:2548 av Jonas Andersson i Skellefteå m.fl. (SD) yrkande 18,
2021/22:2552 av Jonas Andersson i Skellefteå m.fl. (SD) yrkandena 1 och 33,
2021/22:3564 av Lars Beckman (M) yrkande 1,
2021/22:3840 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) yrkandena 22 och 34,
2021/22:3842 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) yrkandena 6, 7, 12, 17,
26 och 32.2,
2021/22:3884 av Robert Halef (KD) yrkande 2 och
2021/22:4214 av Hans Eklind m.fl. (KD) yrkandena 38, 39 och 43.

Ställningstagande

När det gäller anmälningsplikten för asylsökande menar vi att de utan undantag ska hållas under uppsikt under asylprocessen, och att detta ska gälla fram till det att Sverigedemokraternas förslag om transitcenter har genomförts fullt ut. I fråga om preskriptionstiden för avvisnings- och utvisningsbeslut är det vår uppfattning att denna bör avskaffas helt. Slutligen ska bistånd användas som instrument för att få till stånd fler återtagandeavtal och överenskommelser med ursprungsländer.

Särskilda yttranden

1. Åtgärder mot skuggsamhället, punkt 1 (S)

Carina Ohlsson (S), Teresa Carvalho (S), Björn Petersson (S), Mattias Vepsä (S) och Roza Güclü Hedin (S) anför:

Vi stöder förslaget till tillkännagivande under förslagspunkt 1 men vill framhålla att regeringen arbetar mycket aktivt med att motarbeta skuggsamhället. Fler än 94 000 före detta asylsökande har lämnat landet sedan 2014 och Sveriges andel återvändanden ligger över genomsnittet i EU. Förvarskapaciteten har fördubblats sedan 2016. Regeringen arbetar vidare aktivt för att ursprungsländer ska ta emot sina medborgare och för ett mer effektivt återvändande. I arbetet för att få till stånd avtal och överenskommelser utesluts varken att handel, visering eller bistånd används som verktyg. Polismyndigheten har fått utökade möjligheter att utföra arbetsplatskontroller och fler verktyg att använda vid inre utlänningskontroll, såsom ansiktsgenkänning och fingeravtryck för identifiering.

En utredning har tillsatts med uppdraget att kartlägga möjligheterna till informationsutbyte mellan myndigheter, kommuner och arbetslöshetskassor i syfte att säkerställa att de har tillgång till den information om enskilda personer och företag som de behöver för att fatta korrekta beslut om ersättningar från välfärdssystemen och för att motverka arbetslivskriminalitet. Uppdraget ska slutredovisas senast den 30 juni 2022 (Fi2021/02442).

Genom en lagändring som trädde i kraft i juli 2018 blev det brottsligt att bl.a. uppsåtligen lämna oriktiga uppgifter till grund för ett folkbokföringsbeslut om det innebär fara i bevishänseende. Antalet väckta åtal för folkbokföringsbrott ökar kraftigt. Skatteverket har dessutom fått ökade anslag och fler verktyg för att kunna upptäcka, utreda och åtgärda fler fel i folkbokföringen.

Det kan även noteras att regeringen nyligen har överlämnat proposition 2021/22:134 Skärpta och förbättrade regler om arbetskraftsinvandring till riksdagen. Många åtgärder har således vidtagits och fler är på gång.

2. Åtgärder mot skuggsamhället, punkt 1 (V)

Tony Haddou (V) anför:

I detta särskilda yttrande anges skälen till att jag inte ställer mig bakom tillkännagivandet om åtgärder mot skuggsamhället utan i stället stöder reservation 1.

De åtgärder mot skuggsamhället som föreslås av utskottets majoritet syftar till att göra livet svårare för de människor som lever som papperslösa i Sverige, utifrån föreställningen att det ska få dem att lämna landet. Denna politik har prövats i flera steg och alltid med samma resultat, nämligen att utsattheten ökar för en redan mycket utsatt grupp. Det tydligaste exemplet på detta är de

ändringar i lagen om mottagande av asylsökande m.fl. som gjordes 2016. I stället för att öka antalet som återvänder efter beslut om avvisning eller utvisning har lagändringarna lett till att fler lever som papperslösa i Sverige, och det under ännu större utsatthet. Detta har regeringen nu insett och utreder därför en förändring.

Flera av utskottets förslag diskuterades i Kommittén om den framtida svenska migrationspolitiken (Ju 2019:01) utan att det presenterades några belägg för att de skulle få önskad effekt. Till de allvarligaste förslagen i initiativet hör informationsplikten för myndigheter och kommuner, som hindrar några av de mest utsatta i samhället från att söka den hjälp de behöver. Även om utskottet vill att det ska göras undantag för skolgång och sjukvård finns det en stor risk att förslaget i praktiken skulle kränka rätten till utbildning och sjukvård för den berörda gruppen, då närvaro i skolan och uppsökande av nödvändig vård förenas med risk för förvarstagande och utvisning. Den förlängda preskriptionstiden för avvisnings- och utvisningsbeslut kommer att förlänga lidandet och utsattheten för de som har nekats uppehållstillstånd.

Det finns flera skäl till att människor lever i papperslöshet i Sverige. En del har fått avslag på sin asylansökan. Bland dem som inte lämnar landet efter ett utvisningsbeslut finns de som inte kan eftersom landet dit de ska utvisas inte tar emot dem, men också de som fruktar för sitt liv vid ett återvändande. För dessa grupper krävs lagändringar i enlighet med utredningsbetänkandet Upphållstillstånd på grund av praktiska verkställighetshinder och preskription (SOU 2017:84), samt en översyn av rättssäkerheten inom asylprocessen. En mer rättssäker asylprocess skulle leda till färre felaktiga avslag men också till en större tilltro till systemet och en större benägenhet att följa de beslut som fattas. En annan anledning till papperslöshet är att människor luras till Sverige för att utnyttjas som billig arbetskraft. För att komma åt dessa problem behöver lagstiftningen om arbetskraftsinvandring reformeras och arbetslivskriminaliteten stävjas. Flera av Vänsterpartiets förslag i fråga om papperslöshet återfinns i kommittémotion 2020/21:306.

3. Åtgärder mot skuggsamhället, punkt 1 (MP)

Rasmus Ling (MP) anför:

I detta särskilda yttrande anges skälen till att jag inte ställer mig bakom tillkännagivandet om åtgärder mot skuggsamhället utan i stället stöder reservation 1.

Utskottets majoritet ställer sig bakom ett antal förslag med det påstådda syftet att motverka skuggsamhället. Att motverka skuggsamhället är förstås vällovligt, men flera av förslagen skulle i stället öka utsattheten för de grupper som lever som gömda och därför direkt motverka syftet. Som exempel kan nämnas förslaget om att förlänga preskriptionstiden för när någon kan ansöka om asyl på nytt. För att komma till rätta med problemet med skuggsamhället bör i stället andra åtgärder vidtas, t.ex. fler kontroller på arbetsplatser i branscher där många papperslösa utnyttjas.

4. Ekonomiskt stöd till utlänningar som vistas i Sverige utan tillstånd, punkt 2 (S, MP)

Carina Ohlsson (S), Teresa Carvalho (S), Björn Petersson (S), Rasmus Ling (MP), Mattias Vepsä (S) och Roza Güclü Hedin (S) anför:

I detta särskilda yttrande anges skälen till att vi inte ställer oss bakom tillkännagivandet om ekonomiskt stöd till utlänningar som vistas i Sverige utan tillstånd utan i stället stöder reservation 2.

I förslaget till utskottsinitiativ anges bl.a. att det genom lagstiftning ska införas ett förbud för kommuner att ge ekonomiskt stöd till personer som undanhåller sig verkställighet av ett avvisnings- eller utvisningsbeslut. Enligt vår mening är detta fel väg att gå.

När det gäller rättsfallet HFD 2017 ref. 33, som åberopas i detta sammanhang, är det vår uppfattning att Högsta förvaltningsdomstolen (HFD) bedömer att kommunen i fråga inte kan bevilja bistånd enligt 4 kap. 1 eller 3 § socialtjänstlagen. HFD anför emellertid också: ”Kommunen har enligt 2 kap. 1 § socialtjänstlagen det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver och kan enligt 4 kap. 2 § ge bistånd även i andra fall än de som omfattas av 4 kap. 1 §.” Vi menar att HFD:s resonemang innebär att det står kommunen fritt att bevilja bistånd även i andra fall än de som omfattas av rätten till försörjningsstöd. Bestämmelsen i 4 kap. 2 § socialtjänstlagen är en ventil som ger kommuner möjlighet att ta sitt ansvar för att det finns ett yttersta skyddsnät och därmed uppfylla människors mest grundläggande behov i akuta situationer.

Vi vill också framhålla att enligt regeringsformen sköter kommunerna lokala och regionala angelägenheter av allmänt intresse på den kommunala självstyrelsens grund. En inskränkning i kommunernas självstyre bör enligt regeringsformen inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som föranlett den. Vi anser inte att det bör göras någon inskränkning i kommunernas självstyre och därmed deras möjlighet att ge frivilligt bistånd till personer som vistas i kommunen.

Att kommunerna har möjlighet att bevilja enskilda stöd och hjälp i akuta situationer är även en förutsättning för att Sverige ska uppfylla sina åtaganden enligt internationella konventioner om mänskliga rättigheter. Av dessa rättsligt bindande förpliktelser kan särskilt nämnas EU:s rättighetsstadga och FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Av FN:s barnkonvention, som numera gäller som svensk lag, framgår att barn har rätt till social trygghet (artikel 26) och skälig levnadsstandard, t.ex. bostad, kläder och mat (artikel 27). I alla lagstiftningsåtgärder som berör barn ska i första hand beaktas vad som är barnets bästa (artikel 3). Ingen diskriminering när det gäller säkerställandet av barns rättigheter enligt barnkonventionen får göras baserat på migrationsrättslig status (FN:s barnrättskommitté, Allmän kommentar nr 23 (2017), punkt 53).

Ovanstående förpliktelser gäller även i fall där en person har fått ett slutligt avslag på sin ansökan om asyl. Den som fått ett sådant beslut ska följa det och återvända till sitt ursprungsland. Men så länge personen vistas i Sverige måste utgångspunkten alltid vara att han eller hon måste kunna få stöd för att få sina grundläggande behov och rättigheter tillgodosedda.

Vi anser att det i stället krävs ett förtydligande i lagstiftningen av vilket regelverk som är tillämpligt för ekonomiskt stöd när personer fått ett slutligt avslag på en ansökan om uppehållstillstånd. Vistelsekommunernas ansvar och skyldigheter bör förtydligas.

5. Ekonomiskt stöd till utlänningar som vistas i Sverige utan tillstånd, punkt 2 (V)

Tony Haddou (V) anför:

I detta särskilda yttrande anges skälen till att jag inte ställer mig bakom tillkännagivandet om ekonomiskt stöd till utlänningar som vistas i Sverige utan tillstånd utan i stället stöder reservation 2.

Förslaget om förbud mot att ge ekonomiskt stöd till personer som vistas olovligen i landet kan få mycket allvarliga konsekvenser. Det kommer att göra gruppen ännu mer utsatt och öka risken för utnyttjande. Dessutom försämrar kontakten med socialtjänsten, som kan utgöra ett helt nödvändigt skydd, inte minst för många barn.

6. Ekonomiskt stöd till utlänningar som vistas i Sverige utan tillstånd, punkt 2 (L)

Bengt Eliasson (L) anför:

Jag ställer mig bakom förslaget till tillkännagivande under förslagspunkt 2. Jag vill dock betona att en lagregel om detta inte ska hindra annat stöd. Socialtjänstlagen ska inte på något sätt försvåra för civilsamhällets organisationer att t.ex. stödja hemlösa, arbeta för barns rättigheter, kvinnojourer, ideella privata vårdgivare eller andra organisationer eller att hjälpa dessa personer i nöd. Jag vill även poängtera att ett förtydligande enligt förslaget på intet sätt ska hindra att barn och vuxna som befinner sig i Sverige utan tillstånd får del av sina andra lagstadgade rättigheter, bl.a. skolgång för barn, omedelbart omhändertagande av barn som far illa och viss sjukvård. Slutligen bör det analyseras vilka stöd som betalas ut i dag till personer som vistas olovligen i landet, på vilka grunder sådant stöd betalas ut och vilka konsekvenser beviljat respektive uteblivet stöd kan ha för samhället och enskilda personer.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2021/22

2021/22:313 av Markus Wiechel m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sätta fotboja på brottsdömda personer med utvisningsbeslut och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:588 av Josefin Malmqvist (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ingen som vistas olagligt i landet ska ha rätt till stöd från socialtjänsten och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kommuner inte ska ha rätt att stötta någon som vistas olagligt i landet genom att betala ut ekonomiskt bistånd eller genom andra former av stöd från socialtjänsten och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:1003 av Robert Stenkvist (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förtydliga socialtjänstlagen så att det klart framgår att utlänningar som vistas illegalt i landet inte har rätt till försörjningsstöd och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:1485 av Boriana Åberg (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbjuda kommuner att ge ekonomiskt stöd till personer som befinner sig illegalt i Sverige, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2021/22:2527 av Adam Marttinen m.fl. (SD):

17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för verkställighetsavtal med andra länder och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:2548 av Jonas Andersson i Skellefteå m.fl. (SD):

18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utökade DNA-tester för att styrka släktskap och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:2549 av Jonas Andersson i Skellefteå m.fl. (SD):

31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om uppsikt över asylsökande genom olika former av anmälningsplikt och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:2552 av Jonas Andersson i Skellefteå m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett samlat grepp mot skuggsamhället och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avskaffa preskriptionstiden för utvisningsbeslut och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om krafttag för att få till stånd återtagandeaftal med främmande stater och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förbättrad kommunikation mellan myndigheter i ärenden om utlänningskontroll och återkallelse av tillstånd och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:3564 av Lars Beckman (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en lagstiftning som förbjuder kommuner och regioner att utbetala försörjningsstöd till personer som befinner sig illegalt i Sverige, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2021/22:3840 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M):

22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om översyn av utlänningslagens och utlänningsförordningens regler om uppgifts- och underrättelseskyldighet och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om översyn av informationsöverföring och en informationsplikt till Migrationsverket i vissa fall och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:3842 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M):

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Migrationsverkets och Polismyndighetens pågående arbete med att ta fram en ny övergripande överenskommelse om direktåtkomst ska fortsätta och intensifieras och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra en bred översyn av sekretess- och dataskyddslagstiftningen där utgångspunkten bör vara att det ska införas en ny huvudregel som innebär att berörda myndigheter ska kunna dela relevant information och tillkännager detta för regeringen.

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att preskriptionstiden för avslagsbeslut i asylärenden ska förlängas från fyra till tio år och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kommunerna inte ska ha rätt att ge ekonomiskt bistånd till personer som saknar rätt att vistas i landet och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ingå överenskommelser och återtagandeavtal med ursprungsländer och tillkännager detta för regeringen.
- 32.2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa anmälningsskyldighet (boendeskyldighet) vid Migrationsverkets boenden och elektronisk övervakning som komplement till förvar och tillkännager detta för regeringen.

Förslaget behandlas i den del som avser införande av anmälningsskyldighet (boendeskyldighet) vid Migrationsverkets boenden.

2021/22:3884 av Robert Halef (KD):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fler återtagandeavtal bör tecknas och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:4214 av Hans Eklind m.fl. (KD):

38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa möjlighet till boendeskyldighet i samband med avvísings- eller utvisningsbeslut och tillkännager detta för regeringen.
39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fler återtagandeavtal med viktiga mottagarländer och tillkännager detta för regeringen.
43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda en förlängning av preskriptionstiden för att kunna söka asyl en andra gång och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Socialutskottets yttrande 2021/22:SoU3y

Utlänningar i Sverige utan tillstånd

Till socialförsäkringsutskottet

Socialförsäkringsutskottet har beslutat att ge socialutskottet tillfälle att yttra sig över ett förslag till utskottsinitiativ om åtgärder mot skuggsamhället i den del det avser bidrag till personer vid olovlig vistelse.

Socialutskottet yttrar sig över förslaget till initiativ i den del som rör utskottets beredningsområde samt motionerna 2021/22:588 (M) yrkandena 1 och 2, 2021/22:1485 (M), 2021/22: 3564 (M) yrkande 1, 2021/22:3842 (M) yrkande 17 och 2021/22:1003 (SD).

Socialutskottet föreslår att socialförsäkringsutskottet tar ett utskottsinitiativ i enlighet med vad socialutskottet anför och avstyrker motionsyrkandena.

Motionsyrkandena överlämnas, under förutsättning av socialförsäkringsutskottets medgivande, tillsammans med detta yttrande.

I yttrandet finns en avvikande mening (S, V, MP) och tre särskilda yttranden (S, V, MP, L). I den avvikande meningen föreslås att socialförsäkringsutskottet beslutar att inte ta något utskottsinitiativ.

Utskottets överväganden

Utlänningar i Sverige utan tillstånd

Förslag till utskottsinitiativ

Socialförsäkringsutskottet beslutade den 17 februari 2022 att ge socialutskottet tillfälle att yttra sig över ett förslag till utskottsinitiativ om åtgärder mot skuggsamhället i den del det avser bidrag till personer vid olovlig vistelse. I förslaget anförs att Högsta förvaltningsdomstolen konstaterat att den som omfattas av personkretsen enligt lagen om mottagande av asylsökande och olovligen vistas i landet inte har rätt till försörjningsstöd enligt socialtjänstlagen och därför inte heller kan få bistånd i form av nödbistånd (HFD 2017 ref. 33). Det finns trots det exempel på kommuner som ger ekonomiskt stöd till personer som befinner sig illegalt i landet. Enligt förslaget behöver det därför genom lagstiftning införas förbud för kommuner att ge ekonomiskt stöd till personer som undanhåller sig verkställighet av ett av- eller utvisningsbeslut.

Motionerna

I kommittémotion 2021/22:3842 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) yrkande 17 föreslås ett tillkännagivande om att kommunerna inte ska ha rätt att ge ekonomiskt bistånd till personer som saknar rätt att vistas i landet. Enligt motionärerna bör det genom lagstiftning införas förbud för kommuner att ge ekonomiskt stöd till personer som undanhåller sig verkställighet av ett av- eller utvisningsbeslut. I motion 2021/22:588 av Josefin Malmqvist (M) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om att ingen som vistas olagligt i landet ska ha rätt till stöd från socialtjänsten. Enligt motionären bör lagstiftningen ändras för att säkerställa detta. I yrkande 2 föreslår motionären att kommuner inte ska ha rätt att stötta någon som vistas olagligt i landet genom att betala ut ekonomiskt bistånd eller genom andra former av stöd från socialtjänsten. I motion 2021/22:1485 av Boriana Åberg (M) föreslås ett tillkännagivande om att förbjuda kommuner att ge ekonomiskt stöd till personer som befinner sig illegalt i Sverige. I motion 2021/22:3564 av Lars Beckman (M) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om att ta fram en lagstiftning som förbjuder kommuner och regioner att utbetala försörjningsstöd till personer som befinner sig illegalt i Sverige.

I motion 2021/22:1003 av Robert Stenkvisst (SD) föreslås ett tillkännagivande om att förtydliga socialtjänstlagen så att det klart framgår att utlänningar som vistas illegalt i landet inte har rätt till försörjningsstöd.

Gällande rätt

Regeringsformen

Den kommunala självstyrelsen utgör enligt 14 kap. 2 § regeringsformen grunden för skötseln av kommunala angelägenheter som bestäms i lag. En inskränkning i den kommunala självstyrelsen bör enligt 14 kap. 3 § regeringsformen inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som föranlett den.

Socialtjänstlagen

Enligt 2 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, svarar varje kommun för socialtjänsten inom sitt område och har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. Enligt 2 a kap. 1 § SoL är det den kommun där den enskilde vistas som ansvarar för stöd och hjälp enligt 2 kap. 1 §.

Rätt till bistånd

Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt. Den enskilde ska genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet ska utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv. Detta framgår av 4 kap. 1 § SoL.

Enligt 4 kap. 3 § lämnas försörjningsstöd för skäliga kostnader för livsmedel, kläder och skor, lek och fritid, förbrukningsvaror, hälsa och hygien samt dagstidning och telefon, boende, hushållsel, arbetsresor, hemförsäkring samt medlemskap i fackförening och arbetslöshetskassa. Skäliga kostnader ska i enlighet med vad regeringen närmare föreskriver beräknas enligt en för hela riket gällande norm (riksnorm) på grundval av officiella prisundersökningar av olika hushållstypers baskonsumtion. Om det i ett enskilt fall finns särskilda skäl, ska socialnämnden dock beräkna dessa kostnader till en högre nivå. Nämnden får också i ett enskilt fall beräkna kostnaderna till en lägre nivå, om det finns särskilda skäl för detta.

Bistånd i andra fall

Enligt 4 kap. 2 § SoL får socialnämnden ge bistånd utöver vad som följer av 4 kap. 1 § om det finns skäl för det.

Överklagandebestämmelser

I 16 kap. 3 § SoL anges att socialnämndens beslut får överklagas till allmän förvaltningsdomstol, om nämnden har meddelat beslut i fråga om bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL.

Enligt 13 kap. 1 § kommunallagen (2017:725), förkortad KL, har varje medlem av en kommun eller en region rätt att få lagligheten av kommunens

eller regionens beslut prövad genom att överklaga beslutet till förvaltningsrätten. Enligt 13 kap. 2 § andra punkten KL får beslut av en nämnd eller ett partssammansatt organ överklagas, om beslutet inte är av rent förberedande eller rent verkställande art.

Lagen om mottagande av asylsökande m.fl.

I lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl., förkortad LMA, finns bestämmelser om sysselsättning för och bistånd till vissa utlännningar. Enligt 13 § LMA lämnas bistånd i form av logi, bostadsersättning, dagersättning och särskilt bidrag. I 1 § andra stycket LMA anges att den som omfattas av denna lag inte har rätt till bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL för förmåner av motsvarande karaktär. Av 11 § LMA följer att rätten till bistånd som regel upphör när uppehållstillstånd ges eller när utlännningen lämnar landet. Den som håller sig undan så att ett beslut om avvisning eller utvisning inte kan verkställas har enligt 12 § inte rätt till bistånd.

Förarbetsuttalanden

I det följande redovisas vissa förarbetsuttalanden om kommuners möjligheter att enligt 4 kap. 2 § SoL utge bistånd utöver den allmänna regeln i 4 kap. 1 § om rätt till bistånd för en persons försörjning och livsföring i övrigt.

Från och med den 1 januari 1998 infördes flera bestämmelser i socialtjänstlagen som preciserade rätten till försörjningsstöd och annat bistånd. Bland annat infördes en bestämmelse (6 g §) som innebar en möjlighet för socialnämnden att ge bistånd i annan form än eller utöver vad som omfattas av ”försörjningsstöd” och ”annat bistånd”, om det finns skäl för det (prop. 1996/97:124, bet. 1996/97:SoU18).

Den 1 januari 2002 trädde den nuvarande socialtjänstlagen i kraft och bestämmelsen om bistånd i andra fall, dvs. 4 kap. 2 §, som motsvarar tidigare 6 g §. I propositionen anger regeringen följande (prop. 2000/01:80 Ny socialtjänstlag m.m., sid. 87):

Sedan den 1 januari 1998 gäller beträffande rätten till bistånd att den som inte själv kan tillgodose sina behov eller få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning och för sin livsföring i övrigt (annat bistånd) på särskilt angivna villkor.

Kommunen har därutöver getts en befogenhet att kunna utge bistånd även i annan form eller utöver vad som anges om det finns skäl för det. Sådant bistånd är dock inte utformat som en rättighet för den enskilde, utan som en möjlighet för kommunen. Biståndsbeslut som avser försörjningsstöd eller annat bistånd kan överklagas av den enskilde genom förvaltningsbesvär, vilket innebär att domstolen prövar såväl beslutets laglighet som dess lämplighet och kan fatta ett nytt beslut med en annan innebörd. Övriga biståndsbeslut kan enbart bli föremål för laglighetsprövning enligt kommunallagens (1991:900) bestämmelser.

I betänkande 2000/01:SoU18 anger socialutskottet följande:

Utskottet anser liksom regeringen att socialnämnden skall ha möjlighet att ge bistånd utöver vad som följer av 1 § och tillstyrker därför 4 kap. 2 § i förslaget till ny socialtjänstlag.

Rättspraxis

I en dom den 5 juni 2017 prövade Högsta förvaltningsdomstolen (HFD) vilket ansvar en kommun har att ge ekonomisk hjälp till en person med barn som har fått avslag på ansökan om uppehållstillstånd, vistas i kommunen och håller sig undan för att undvika avvisning (HFD 2017 ref. 33). Domstolen uttalade att den som håller sig gömd för att undandra sig verkställighet av ett avvisningsbeslut inte har rätt till försörjningsstöd enligt socialtjänstlagen. I domen anges att försörjningsstöd enligt 4 kap. 1 § SoL och bistånd enligt LMA ska täcka behov av samma slag. Den som omfattas av den sistnämnda lagen har därmed enligt 1 § andra stycket LMA inte rätt till försörjningsstöd. Bistånd kan då inte heller lämnas i form av nödbistånd med stöd av 4 kap. 3 § SoL, eftersom den paragrafen förutsätter att försörjningsstöd enligt 1 § alls kan komma i fråga.

HFD anför vidare att kommunen enligt 2 kap. 1 § SoL har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver och att den enligt 4 kap. 2 § kan ge bistånd även i andra fall än de som omfattas av 4 kap. 1 §. Av överklagandebestämmelserna i 16 kap. 3 § följer emellertid att dessa paragrafer inte ger enskilda en sådan rätt till bistånd som kan prövas i domstol.

Socialstyrelsens handbok och meddelandeblad

Ur Socialstyrelsens handbok för socialtjänsten, Ekonomiskt bistånd (uppdaterad version, maj 2021)

s. 37:

4.2 Kommunens möjlighet att ge bistånd enligt 4 kap. 2 § SoL

Socialnämnden får ge bistånd utöver vad som följer av 4 kap. 1 § SoL om det finns skäl för det. Det beviljas då med stöd av 4 kap. 2 § SoL.

En socialnämnd kan inte fritt välja mellan att behandla en ansökan enligt 4 kap. 1 § eller 4 kap. 2 § SoL. Ur rättssäkerhetssynpunkt är det viktigt att socialnämnden, när den får en ansökan om ekonomiskt bistånd, först prövar denna enligt 4 kap. 1 § SoL. Det ger den enskilde möjligheten att överklaga ett eventuellt avslagsbeslut enligt förvaltningslagen.

Om ansökan om bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL avslås, kan nämnden därefter pröva om det finns förutsättningar att bevilja bistånd med stöd av 4 kap. 2 § SoL.

s. 50:

6.2.2 Asylsökande och andra som omfattas av LMA

Den som omfattas av LMA har inte rätt till bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL för förmåner av motsvarande karaktär. Det innebär att dessa personer inte har rätt till ekonomiskt bistånd i de fall motsvarande kostnader ersätts enligt LMA. Person som omfattas av LMA har alltså varken rätt till försörjningsstöd eller rätt till bistånd i nödsituationer. Detta gäller även när

en person visserligen omfattas av LMA, men inte har någon rätt till ersättning enligt LMA. Ett exempel på en sådan situation är någon håller sig gömd i syfte att undandra sig verkställighet av ett avvisningsbeslut (HFD 2017 ref 33).

Socialstyrelsens meddelandeblad om rättsliga förutsättningar för barn och unga med funktionsnedsättning i migration (nr 3 2020)

När det gäller barn 0–17 år som vistas i Sverige utan tillstånd anges följande om socialtjänstens ansvar (s. 7 f.):

Personer som omfattas av LMA har inte rätt till bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL för förmåner som ska täcka behov av samma slag som sådant som regleras i LMA. Försörjningsstöd enligt 4 kap. 1 § SoL och bistånd enligt LMA ska enligt Högsta förvaltningsdomstolen, HFD, täcka behov av samma slag. Det innebär enligt HFD att personer som tillhör personkretsen i LMA och håller sig undan ett avvisnings- eller utvisningsbeslut inte har rätt till försörjningsstöd enligt 4 kap. 1 § SoL eller enligt 4 kap. 3 § SoL (HFD 2017 ref. 33). Kommunen har enligt 2 kap. 1 § SoL det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver och kan enligt 4 kap. 2 § ge bistånd även i andra fall än de som omfattas av 4 kap. 1 §. Av överklagandebestämmelserna i 16 kap. 3 § följer emellertid att dessa paragrafer inte ger enskilda en sådan rätt till bistånd som kan prövas i domstol.

Tidigare riksdagsbehandling

Motionsyrkanden om begränsningar i rätten till försörjningsstöd för personer utan rätt att vistas i landet behandlades senast i betänkande 2018/19:SoU9 Socialtjänst- och barnrättsfrågor. Motionsyrkandena avstyrktes. Riksdagen biföll utskottets förslag till riksdagsbeslut (rskr. 2018/19:187).

Utskottets ställningstagande

Ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen är det yttersta skyddsnätet i det sociala trygghetssystemet och fyller en mycket viktig funktion i ett välfärds-samhälle. Det kan emellertid inte accepteras att personer som vistas olovligen i landet uppbär sådant bistånd. Den som vistas olovligen i landet ska enligt utskottets uppfattning inte ha rätt till ekonomiskt bistånd. Detta bör framgå av lag.

Socialutskottet anser därför att socialförsäkringsutskottet bör ta ett initiativ i enlighet med det anförda och föreslå ett tillkännagivande till regeringen.

Socialutskottet överlämnar med detta yttrande sex motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2021/22. Det gäller motionerna 2021/22:588 (M) yrkandena 1 och 2, 2021/22:1485 (M), 2021/22:3564 (M) yrkande 1, 2021/22:3842 (M) yrkande 17 och 2021/22:1003 (SD). Med hänvisning till vad som anförts anser socialutskottet att motionsyrkandena får anses tillgodosedda och socialförsäkringsutskottet bör således avstyrka yrkandena.

Stockholm den 17 mars 2022

På socialutskottets vägnar

Acko Ankarberg Johansson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Acko Ankarberg Johansson (KD), Kristina Nilsson (S), Camilla Waltersson Grönvall (M), Ann-Christin Ahlberg (S), Johan Hultberg (M), Mikael Dahlqvist (S), Sofia Nilsson (C), Carina Ståhl Herrstedt (SD), Yasmine Bladelius (S), Dag Larsson (S), Lina Nordquist (L), Clara Aranda (SD), Margareta Fransson (MP), Pia Steensland (KD), Per Ramhorn (SD), Maj Karlsson (V) och Mats Sander (M).

Avvikande mening

Utlänningar i Sverige utan tillstånd (S, V, MP)

Kristina Nilsson (S), Ann-Christin Ahlberg (S), Mikael Dahlqvist (S), Yasmine Bladelius (S), Dag Larsson (S), Margareta Fransson (MP) och Maj Karlsson (V) anför:

Vi anser inte att socialförsäkringsutskottet bör besluta att ta något utskottsinitiativ i den del det rör socialutskottets beredningsområde. Vi utvecklar våra skäl för detta i våra särskilda yttranden 1 och 2.

Särskilda yttranden

1. Utlännningar i Sverige utan tillstånd (S, MP)

Kristina Nilsson (S), Ann-Christin Ahlberg (S), Mikael Dahlgvist (S), Yasmine Bladelius (S), Dag Larsson (S) och Margareta Fransson (MP) anför:

I förslaget till utskottsinitiativ anges bl.a. att det genom lagstiftning ska införas ett förbud för kommuner att ge ekonomiskt stöd till personer som undanhåller sig verkställighet av ett av- eller utvisningsbeslut. Enligt vår mening är detta fel väg att gå.

När det gäller rättsfallet HFD 2017 ref 33, som åberopas i detta sammanhang, är det vår uppfattning att Högsta förvaltningsdomstolen (HFD) bedömer att kommunen i fråga inte kan bevilja bistånd enligt 4 kap. 1 eller 3 §§ socialtjänstlagen. HFD anför emellertid också att ”Kommunen har enligt 2 kap. 1 § socialtjänstlagen det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver och kan enligt 4 kap. 2 § ge bistånd även i andra fall än de som omfattas av 4 kap. 1 §.” Vi menar att HFD:s resonemang innebär att det står kommunen fritt att bevilja bistånd även i andra fall än de som omfattas av rätten till försörjningsstöd. Bestämmelsen i 4 kap. 2 § socialtjänstlagen är en ventil som ger kommuner möjlighet att ta sitt ansvar för att det finns ett yttersta skyddsnet och därmed uppfylla människors mest grundläggande behov i akuta situationer.

Vi vill också framhålla att enligt regeringsformen sköter kommunerna lokala och regionala angelägenheter av allmänt intresse på den kommunala självstyrelsens grund. En inskränkning i kommunernas självstyre bör enligt regeringsformen inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som föranlett den. Vi anser inte att det bör göras någon inskränkning i kommunernas självstyre och därmed deras möjlighet att ge frivilligt bistånd till personer som vistas i kommunen.

Att kommunerna har möjlighet att bevilja enskilda stöd och hjälp i akuta situationer är även en förutsättning för att Sverige ska uppfylla sina åtaganden enligt internationella konventioner om mänskliga rättigheter. Av dessa rättsligt bindande förpliktelser kan särskilt nämnas EU:s rättighetsstadga och FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Av FN:s barnkonvention, som numera gäller som svensk lag, framgår att barn har rätt till social trygghet (artikel 26) och skälig levnadsstandard, t.ex. bostad, kläder och mat (artikel 27). I alla lagstiftningsåtgärder som berör barn ska i första hand beaktas vad som är barnets bästa (artikel 3). Ingen diskriminering när det gäller säkerställandet av barns rättigheter enligt barnkonventionen får göras baserat på migrationsrättslig status (FN:s barnrättskommitté, Allmän kommentar nr 23 (2017), punkt 53).

Ovanstående förpliktelser gäller även i fall där en person har fått ett slutligt avslag på sin ansökan om asyl. Den som fått ett sådant beslut ska följa det och återvända till sitt ursprungsland. Men så länge personen vistas i Sverige måste utgångspunkten alltid vara att han eller hon måste kunna få stöd för att få sina grundläggande behov och rättigheter tillgodosedda.

Vi anser att det i stället krävs ett förtydligande i lagstiftningen när det gäller vilket regelverk som är tillämpligt för ekonomiskt stöd när personer fått ett slutligt avslag på en ansökan om uppehållstillstånd. Vistelsekommunernas ansvar och skyldigheter bör förtydligas.

Sammanfattningsvis bör socialförsäkringsutskottet inte ta något initiativ. Motionsyrkandena bör avstyrkas.

2. Utlänningar i Sverige utan tillstånd (V)

Maj Karlsson (V) anför:

De åtgärder mot skuggsamhället som presenteras i förslaget till utskottsinitiativ avser att göra livet svårare för personer som lever som papperslösa i Sverige, utifrån föreställningen att det ska få dem att lämna landet. Denna politik har redan prövats i flera steg och alltid med samma resultat, nämligen att utsattheten i en redan mycket utsatt grupp ökar. När det särskilt gäller förslaget om förbud mot att ge ekonomiskt bistånd till personer som vistas olovligen i landet bedömer jag att det kan få mycket allvarliga konsekvenser. Det kommer att göra gruppen ännu mer utsatt och öka risken för utnyttjande. Dessutom försämras kontakten med socialtjänsten, som kan utgöra ett helt nödvändigt skydd, inte minst för många barn.

Jag anser därför att socialförsäkringsutskottet inte bör ta något initiativ. Motionsyrkandena bör avstyrkas.

3. Utlänningar i Sverige utan tillstånd (L)

Lina Nordquist (L) anför:

Jag ställer mig bakom att den som vistas olovligen i Sverige inte ska ha rätt till ekonomiskt bistånd. Jag vill dock betona att en sådan lagregel inte ska hindra annat stöd. Socialtjänstlagen ska inte på något sätt försvåra för civilsamhällets organisationer att t.ex. stödja hemlösa och arbeta för barns rättigheter eller kvinnojourer, ideella privata vårdgivare eller andra organisationer att hjälpa dessa personer i nöd. Jag vill även poängtera att ett förtydligande enligt förslaget på intet sätt ska hindra att barn och vuxna som befinner sig i Sverige utan tillstånd får del av sina andra lagstadgade rättigheter, bl.a. skolgång för barn, omedelbart omhändertagande av barn som får illa och viss sjukvård. Slutligen bör det analyseras vilka stöd som utges i dag till personer som vistas olovligen i landet, på vilka grunder sådant stöd utges och vilka konsekvenserna beviljat stöd respektive uteblivet stöd kan ha för samhället och enskilda personer.